

4. U.S. Customs and Border Protection. URL: <https://www.cbp.gov> (дата звернення 28.12.2018).
5. Food and Drug Administration. URL: <https://www.fda.gov> (дата звернення 28.12.2018).
6. Митний кодекс України від 13.03.2012. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44-48. Ст. 552.
7. Положення про Державну службу України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів: Постанова Кабінету Міністрів України від 02.09.2015 № 667. *Офіційний вісник України*. 2015. № 73. Ст. 2402.
8. Animal and Plant Health Inspection Service. URL: <https://www.aphis.usda.gov> (дата звернення 28.12.2018).
9. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, від 27.06.2014. *Офіційний вісник України*. 2014. № 75. Т. 1. Ст. 2125.
10. Структура центрального апарату Державної служби України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів. URL: <http://www.consumer.gov.ua/Pictures/Files/Editor/document/Структура.pdf> (дата звернення 29.12.2018).
11. Про затвердження Положення про Державний науково-дослідний контрольний інститут ветеринарних препаратів та кормових добавок та Положення про Національний центр штамів мікроорганізмів і порядок депонування штамів мікроорганізмів: Постанова Кабінету Міністрів України від 07.05.1998 № 673. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/637-98-п> (дата звернення 29.12.2018).
12. Лупенко Ю.О. Розвиток аграрного сектору економіки України: прогнози та перспективи. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Сер.: Економіка*. 2015. Вип. 2. С. 30–34.

УДК 351.74(477)

## МОДЕЛЮВАННЯ В ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ПРАЦІВНИКІВ ПІДРОЗДІЛУ ПОЛІЦІЇ СПЕЦІАЛЬНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

**Голенко Н.М.,**

аспірант кафедри тактико-спеціальної  
та вогневої підготовки

(Одеський державний університет  
внутрішніх справ, м. Одеса, Україна)

Стаття містить дослідження моделювання (імітації) службово-бойової діяльності поліцейського підрозділу поліції спеціального (особливого) призначення з урахуванням професійних та психологічних особливостей застосування такого методу насамперед в службовій підготовці працівників поліції, де особлива увага приділяється питанню окреслення основних етапів організації такої навчальної діяльності, спектру застосованих методів та засобів, а також сформованості комплексу професійних компетентностей.

**Ключові слова:** особливий, спеціальний, підрозділ, призначення, моделювання, службово-бойова діяльність, компетенція, імітація, квест.

## MODELLING IN THE PROFESSIONAL TRAINING OF SPECIAL POLICE OFFICERS

**Holenko N.M.,**Postgraduate Student at the Department  
of Tactical Special and Fire Training  
(Odessa State University of Internal  
Affairs, Odesa, Ukraine)

The article contains a study on the simulation of the service and combat activity of the police unit of the special purpose police, taking into account the professional and psychological peculiarities of the use of such a method, primarily in the police training, where special attention is paid to the issue of the identification of the main stages of the organization of such educational activities, the spectrum of methods and means used, and as well as the formation of a complex of professional competencies.

**Key words:** special, special, division, assignment, modeling, military-fighting activity, competence, imitation, quest.

Професійна підготовка працівників поліції будь-якого підрозділу є запорукою забезпечення особистої безпеки особового складу та досягнення найоптимальнішого результату професійної діяльності, оскільки у трудовій діяльності поліцейських вагомим місцем займає елемент екстремальності. У випадку, коли йдеться про службово-бойову діяльність працівників поліції підрозділу спеціального призначення (надалі – ппсп), висувуються додаткові вимоги до форм, методів та змісту їх професійної підготовки, оскільки вірогідність настання фактору екстремальності такої професійної діяльності є набагато вищою.

Сутність моделювання (імітації) службово-бойової діяльності працівників правоохоронних та силових підрозділів в межах відповідної професійної підготовки була предметом дослідження низки вчених в різних галузях правової та педагогічної науки. Зокрема, Ф.А. Заруцький та А.Г. Тарас у дослідженні специфіки формування компетентностей працівників розвідувальних підрозділів виокремлювали характерні риси моделювання типових і екстраординарних ситуацій їх службово-бойової діяльності, В.М. Тарасов розглянув імітування реальних умов службової діяльності поліцейських посередництвом комплексного використання сучасних тренажерних систем при проведенні занять з вогневої підготовки, В.П. Березюк спробував напрацювати алгоритм проведення комплексного практичного заняття під час польової практики майбутніх офіцерів-прикордонників з тактики прикордонної служби, А.Б. Мисик, А.М. Ключак та О.В. Фігура напрацювали використання наведеного методу при організації та проведенні комплексних практичних занять з тактики та фізичної підготовки з підрозділами Державної прикордонної служби України, В.В. Литвин виокремив метод моделювання серед основних чинників професійної мотивації майбутнього патрульного поліцейського, Є.С. Гіденко звернув увагу на осучаснення підходу до навчання поліцейським діям в екстремальних умовах саме шляхом введення елементів імітації (моделювання) їх відповідної службово-бойової діяльності, Рональд Кесслер у художньо-публіцистичному дослідженні виокремив специфіку застосування такого методу в процесі підготовки працівників спеціальних підрозділів посередництвом так званої Алеї Хогана.

При цьому слід зауважити, що наявність досліджень у цій сфері не свідчить про достатню розробленість сутності прояву моделювання (імітації) службово-бойової діяльності ппсп під час організації професійної підготовки працівників таких підрозділів у розрізі формування у них відповідних компетентностей, а саме сукупності

професійних та психологічних якостей, необхідних для подолання фактору екстремальності вищого рівня порівняно з поліцейськими решти підрозділів Національної поліції. Окремого розгляду заслуговує питання моделювання обставин, які, на жаль, мають місце в українських реаліях, пов'язаних з ознаками гібридної війни на території сходу України, коли від працівників ппсп вимагаються додаткові вміння й навички, напрацьовані в професійній підготовці військових та поліцейських спеціальних підрозділів інших країн.

Метою даної статті є визначення сутності моделювання як методу професійної підготовки працівників ппсп в умовах реформування всієї правоохоронної системи та ппсп, висунення нових вимог до їх особового складу з огляду на реалії геополітичних та внутрішніх соціально-економічних перетворень, а також позначення основних етапів та засобів його здійснення.

Моделювання як метод організації і здійснення професійної і психологічної підготовки має на увазі і припускає створення системи таких умов, які викликали б у співробітників ппсп психічні стани, подібні виникаючим в реальній службово-бойовій діяльності в екстремальних ситуаціях.

Відомо, що процес моделювання психологічних чинників службово-бойової діяльності співробітників ппсп в екстремальних ситуаціях поділяється на декілька етапів: підготовка, навчально-бойова діяльність та закріплення.

На першому з наведених етапів особа, яка має проводити заняття, повинна створити мотиваційну установку, тобто схильність співробітників ппсп діяти таким чином, що надає можливість досягти мети відповідного заняття [1, с. 148–149]. Засоби до створення мотиваційної установки досить напрацьовані в межах професійної підготовки правоохоронців, де виокремлюються групи прийомів залежно від відповідного психологічного чинника службово-бойової діяльності, що потребує моделювання, як-то: чинник небезпеки [2, с. 123–125], раптовості [3, с. 120], невизначеності, новизни тощо.

В межах навчально-бойової діяльності моделювання проявляється у здійсненні впливу на працівника ппсп шляхом створення відповідних ускладнень службово-бойової діяльності, які сприяють виникненню відповідних психологічних чинників службово-бойової діяльності [4, с. 12–14].

Подібний вплив має здійснюватись за допомогою наступних засобів. По-перше, через зміну зовнішніх умов. До зовнішніх умов необхідно відносити умови місцевості, будівлі, фізико-хімічні умови середовища.

Так, наприклад, під час організації занять командир може вибирати труднопрохідні ділянки місцевості або створювати завали, пожежі тощо. Можна змінити мікроклімат в будівлі або бойових машинах шляхом імітації спалаху під час поразки бойової техніки супротивником за допомогою димової шашки, підкладеної під транспортний засіб, тощо.

По-друге, через постановку, формування навчально-бойових задач і їх зміну в ході виконання службово-бойової діяльності. При цьому навчально-бойова задача зазвичай ставиться тренером (інструктором). В процесі її вирішення вона може корегуватися або повністю змінюватися керівником заняття. Окрім цього, він може задавати певний темп її виконання за часом, що приводить до збільшення психічних і фізичних навантажень. Сюди ж може належати і постановка несподіваних ввідних. Постановка задачі може здійснюватися перед початком або змінюватися викладачем в ході занять в певній формі. В той же час можуть створюватися такі умови, коли співробітник, поставлений в умови невизначеності (задача поставлена в приблизній формі або не поставлена зовсім), вимушений сам сформулювати задачу і ухвалити рішення на її виконання.

По-третє, через зміну побутових умов. Йдеться насамперед про режим сну і відпочинку, а іноді і про харчування особового складу. В цьому випадку ускладнення виникають тоді, коли особовий склад виконує навчально-бойові задачі на межі своїх фізичних сил. Цей принцип закладений в системі підготовки багатьох спеціальних підрозділів силових структур різних країн світу [5, с. 224–234]. Природно, що в цьому випадку психічне і фізичне навантаження не повинно приводити до повного зриву діяльності, тобто навантаження повинні бути посилені для співробітників ппсп, не дивлячись на їх утомленість (принцип адекватності навантажень).

Окремим питанням, що завжди виникає в процесі формування психологічної готовності до службово-бойової діяльності в екстремальних ситуаціях, є питання про те, як необхідно моделювати «супротивника». Важливо, щоб супротивник не просто відрізнявся стрільбою холостими патронами, іншими імітаційними засобами. Це звичайно теж потрібно робити, але головне, щоб «супротивник» був активно протидіючим. Моделювання протидії необхідне здійснювати двома способами. В зв'язку з цим необхідно відзначити наступне:

протидія супротивника може імітуватися не в явній формі. В даному випадку нібито є одна протидія, але немає самого «супротивника». Як, наприклад, під час імітації враження техніки «супротивником» за допомогою димової шашки тощо;

протидія «супротивника» здійснюється в явній формі. В цьому випадку є «реальний діючий супротивник». Для ілюстрації цього положення краще всього підходить приклад яких-небудь спортивних змагань між двома командами. Звичайно, така «протидія супротивника» може моделюватися на заняттях з фізичної підготовки під час відпрацювання прийомів рукопашного бою тощо. Але як «явний супротивник» може виступати і ПЕОМ (наприклад, під час комп'ютерних ігор) [6].

Наведене має бути відображенням й у основних формах організації тактико-спеціальної підготовки працівників ппсп. При цьому необхідно погодитись, що серед навчальних занять з вказаного виду службово-бойової діяльності мають переважати комплексні заняття з застосуванням інтерактивних форм, як-то: рольові ігри (ігри-описи, ігри-демонстрації, ігри-тренування, ігри-сенсibiliзації) [7]; ситуативні моделі (ситуації-вправи, ситуації-проблеми, рольові ситуативні ігри) тощо. До того ж з метою відтворення реальної бойової обстановки мають бути використані такі засоби: спеціально обладнані тактичні містечка, полігони, тири стрільбища, спеціальне екіпірування на прикладі страйкбольного та пейнтбольного обладнання, спеціальні засоби індивідуального захисту та активної оборони, технічні засоби зв'язку [8, с. 85].

З огляду на наявні соціально-політичні фактори української реальності, окрему увагу необхідно приділяти питанню підготовки працівників ппсп до протидії незаконним збройним формуванням, ускладненою обставинами соціально-політичного та диверсійного характеру за участю інших країн, які мають ознаки гібридної війни. В межах цього напрямку підготовки для моделювання відповідних ситуацій слушним є використання таких форм рольової гри, як квести (наприклад, «Алея Хогана»).

Останнє помічено керівництвом МВС України, що стало приводом для опрацювання Методичних рекомендацій з організації та проведення поліцейського квесту у закладах вищої освіти із специфічними умовами навчання (надалі – Методичні рекомендації) [9]. Дослідження даного напрацювання свідчить про окремі недолугості та суперечності в його змісті. Зокрема, авторами зміщується сутність методу та прийому навчання під час з'ясування природи поліцейського квесту. Безумовно, у змісті Методичних рекомендацій йдеться про метод поліцейського квесту як сукупність методичних прийомів, засобів, дій та операцій, за допомогою яких моделюється навчальна діяльність викладача (керівника групи) та поліцейських (курсантів, слухачів) з метою

комплексного формування професійно затребуваних вмінь та навичок в умовах найбільш екстрапольованих до реальних обставин поліцейської діяльності відповідного підрозділу. Вельми вдало в межах мети поліцейського квесту вказано на імітацію та моделювання як чільні способи досягнення цілі проведення квесту – алгоритмізації професійної поведінки поліцейського за варіативних обставин реальності. Разом з тим з урахуванням сутності наведених понять згідно з тлумачним словником імітацією є метод, який відтворює використання різних чинників у моделі, а не в реальних умовах, тоді як моделювання – це дослідження об'єктів, явищ, процесів через побудову й вивчення їх моделей [10, с. 492, с. 683], що говорить на користь ототожнення сутності зазначених понять.

В числі завдань, які має вирішити поліцейський квест, Методичними рекомендаціями пропонується виділити ті, що забезпечують сформованість сукупності навичок та вмінь, необхідних поліцейському у практичній діяльності, а саме:

- посередництво комунікації формування навичок професійного спілкування;
- поширене використання в освітній діяльності таких операцій, як креативне мислення, аналіз, алгоритмізація практичної діяльності та оцінка власної поведінки;
- мотивація слухачів до вивчення спеціально орієнтованих дисциплін для алгоритмізації професійної поведінки;
- розвиток компетенції посередництвом самонавчання та самоорганізації;
- формування навичок командного вирішення проблем, виконання практичних завдань в реальній обстановці, умінь визначення правильного рішення в проблемній ситуації;
- формування вміння нестандартного мислення, що забезпечує вихід мислительних операцій за межі усталених стереотипів, які сформовані за наслідками вивчення теоретичного матеріалу й напрацювання відповідних алгоритмів поведінки з використанням інших навчальних методів;
- набуття здатності до відповідної професійної експертизи власної навчальної діяльності в межах формування відповідних творчих здібностей та практичних вмінь і навичок за перебігу поліцейського квесту, а також діяльності товаришів.

Безумовно, наведене має раціональне підґрунтя з огляду на сутність поняття квесту як пошуку вирішення відповідної соціальної задачі в межах тієї чи іншої сфери людської життєдіяльності, зокрема поліцейської. Саме з урахуванням характерних рис останньої й має відбуватись застосування відповідної педагогічної технології навчання. Дане питання потребує розроблення й доопрацювання в межах службової підготовки працівників ппсп. З урахуванням специфіки службово-бойової діяльності працівників ппсп особливу увагу під час організації й проведення поліцейського квесту необхідно приділити питанням відпрацювання повних сценаріїв відповідних спеціальних поліцейських операцій. При цьому необхідно звернути увагу на трансформацію всієї ідеології проведення подібних занять, де за прикладом спеціальних підрозділів поліції країн сучасності більше уваги приділяти питанням включення в число засобів та прийомів, які мають використовуватись в поліцейському квесті з працівниками ппсп, причому не тільки суто поліцейських, а й військово-поліцейських, як це відбувається під час підготовки співробітників різних спеціальних бойових підрозділів світу.

Прикладом такого поліцейського квесту для працівників ппсп може слугувати так звана Алея Хогана, сутність якої полягає у створенні моделі сучасного міста чи його частини з реальними обставинами, що відображають специфіку природних, етнічних та соціальних факторів відповідної місцевості. За таких обставин відбувається навчання працівників підрозділів SWAT США, де в дрібних деталях відтворюється висловлене вище [11, с. 245–277].

Заключним етапом цього процесу є етап закріплення, основна задача якого – психологічне підкріплення досягнутих результатів. На даному етапі необхідно провести детальний розбір всього заняття, вказуючи на помилки і причини їх здійснення. Матеріал заняття доцільно пов'язувати з прикладами з службово-бойової практики, з тим, до чого можуть приводити допущені помилки в реальній службово-бойовій діяльності. Важливо, щоб в процесі розбору у співробітників ппсп формувалося чітке уявлення про те, як краще виконувати ту або іншу дію в обстановці, що склалася, і, чому ця дія повинна виконуватися саме так, а не інакше.

Таким чином, моделювання як метод професійної підготовки є одним з найважливіших шляхів підвищення ефективності процесу формування психологічної та професійної готовності працівників ппсп до службово-бойової діяльності, а тому має втілюватись у змісті службової підготовки цих осіб у наведених формах. При цьому моделювання асоціюється з імітацією умов реальної службово-бойової діяльності й покликане забезпечити формування найбільш витребуваних у професійній діяльності працівника ппсп компетентностей. При цьому процес моделювання психологічних чинників службово-бойової діяльності співробітників ппсп в екстремальних ситуаціях розвивається в межах декількох етапів: підготовки, навчально-бойової діяльності та закріплення.

У змісті такого процесу особливу увагу приділено застосуванню інноваційних методів та засобів організації професійної підготовки, в числі яких комплексні заняття з застосуванням інтерактивних форм, серед яких рольові ігри, ситуативні моделі. До того ж з метою відтворення реальної бойової обстановки застосовують такі засоби: спеціально обладнані тактичні містечка, полігони, тири-стрільбища, спеціальне екіпірування на прикладі страйкбольної та пейнтбольного обладнання, спеціальні засоби індивідуального захисту та активної оборони, технічні засоби зв'язку. Окремо досліджено сутність поліцейського квесту з урахуванням специфіки діяльності ппсп, а також вказано на позитивність запозичення Алеї Хогана як форми квесту задля формування навичок протидії ппсп незаконним збройним формуванням, ускладненої обставинами соціально-політичного та диверсійного характеру за участю інших країн, які мають ознаки гібридної війни.

Викладене створює передумови для подальших розвідок питання застосування моделювання службово-бойової діяльності працівників ппсп під кутом зору їх професійної підготовки у частині використання тих чи інших форм та засобів подібної освітньої діяльності.

### Список використаних джерел:

1. Литвин В.В. Основні чинники професійної мотивації майбутнього патрульного поліцейського. *Юридична психологія*. 2017. № 2 (21). С. 145–155.
2. Мисик А.Б., Клочак А.М., Фігура О.В. Методика підготовки та проведення комплексних практичних занять з тактики та фізичної підготовки з підрозділами Державної прикордонної служби України : навчально-методичний посібник. Хмельницький : АДПСУ, 2004. 188 с.
3. Заруцкий Ф.А., Тарас А.Г. Подготовка разведчика. Система спецназа ГРУ. Москва : Харвест, 2004. 608 с.
4. Зыкин С.А. Конструирование содержания профессиональной подготовки курсантов в вузах МВД на основе модульной технологии : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. Пед наук : 13.00.08. Киров, 2004. 16 с.
5. Сыропятов О.Г. Медико-психологическое сопровождение специальных операций. Киев : О.Т. Ростунов, 2013. 292 с.

6. Тарасов В.М. Методические рекомендации по комплексному применению современных тренажерных средств в огневой подготовке из стрелкового оружия. Лазерные технологии в огневой подготовке сотрудников правоохранительных органов и охранных структур : материалы второго специализированного науч.-практ. Семинара / НТЦ Лазерные приборы. Новосибирск : НП «Росоп», 2003. 8 с.

7. Березюк В.П. Алгоритм проведення комплексного практичного заняття під час польової практики майбутніх офіцерів-прикордонників з тактики прикордонної служби. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2015. Вип. 2. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps\\_2015\\_2\\_4](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2015_2_4).

8. Гіденко Є.С. Сучасний підхід до навчання поліцейським діям в екстремальних умовах. *Правові новели*. 2017. № 3. С. 82–87

9. Про використання методичних рекомендацій з проведення поліцейського квесту : лист МВС України від 12.10.2018 року № 22/2-5178.

10. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.). В.Т. Бусел. Київ. Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.

11. Кесслер Рональд Тайны Секретной службы охраны президента США. Москва : АСТ, 2015. 415 с.